

O dispoziție administrativă, inedită, a lui Varlaam,
mitropolit de Bălgrad

ANCA OPAIȚ
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Abstract

*A New, Administrative Act of Varlaam,
Metropolitan Bishop of Bălgrad*

This paper describes a manuscript which can be found in the Special Collections Fund in the Romanian Academy Library of Cluj-Napoca.

It is an act signed in original by Varlaam, Metropolitan bishop of Transylvania. It is an administrative act, written in Romanian with Cyrillic alphabet, and it dates back on the 27th of June, 1688.

Keywords: *Varlaam, Bălgrad, Special Collections Fund, administrative act, Romanian Academy Library in Cluj-Napoca.*

În cadrul Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca, în Fondul de Colecții Speciale, se află un exemplar manuscris, sub cota Manuscris slav 18, care, pe coperta I interior, are lipită o filă de hârtie, al cărei text este semnat în original de Mitropolitul Varlaam al Ardealului și ștampilat cu o pecete de fum.

Conținutul textului este scris cu cerneală neagră, în românește, cu caractere chirilice semicursive și este unul de factură administrativă. Prin acesta se aduceau la cunoștință câteva dintre hotărârile luate în cadrul soborului bisericesc din Bălgrad, patronat de „vlădica” Varlaam: simbria preoților români din Ardeal, plata taxelor pentru diverse servicii religioase, precum și pedepsirea neîndeplinirii acestor obligații de către enoriașii fiecărei parohii românești.

Actul este datat la 27 iunie 1688, Bălgrad,¹ semnat în original de mitropolit și validat cu pecetea personală, de formă circulară, din care se mai distinge, pe margine, însemnarea: „...МИТРОПОЛИТ...” iar în centru pare a fi un oval și un fragment de amprentă digitală. Ștampila este neclară ca urmare a trecerii timpului și a diferiților factori care au dus la deteriorarea suportului pe care a fost aplicată. De altfel, materialul de scris este afectat în mai multe locuri, de carii sau, pur și simplu, de utilizarea acestei file ca forțaș pentru copertă, fiind lipită de aceasta la una din restaurările timpurii ale manuscrisului slavon (probabil în secolul al XVIII-lea).

Mai jos este redat textul dispoziției administrative:

„... la Hristos Du/mnezeu/ și milostiviilor voastre ... a jaloba ...ului milostiviilor voastre ... /po/roncescu nice unul dintre care nu vă plătescu ... /săm/brii voastre ce preoțască sau să îngropă moșiile ... întra-acela sat să nu ție nice unul popă lege sătenilor ... ce la beserecă de să vor înțelege, de nu să plătescu ... vor afla că s-au streinat moșiile beserecii sau s-au ... obicei plata popiilor, unul ca acela va fi fără ...opie și să va globi cu globă de 66 de florinți ... cum au rânduită țara cu cinstitul pișpecul Horti Știfan și părintelui vlădica Varlaam în săborul mare în Belgrad. Aceasta sămbrie să fie popiilor rumânești din toată Țara Ardelului, în toate satele rumânești, tot omul o clae de grâu și una de ovăs și o zi de cosă și altă de secere până în sară și în zua de Săn Petru un caș. Cine nu va veoi, să plătescu prețul cașului în zua de Paști.

¹ Azi, localitatea Alba-Iulia.

Totor de botez 12 ban, de cununie 12 ban și ce să va străca ceva la casa popi satul să diregă cum deragă besereca așa să grijască și casa popilor, pre popa să-l biguluiască cumu-și biguluiesc toate li/m/bile popi săi ... răul cu lucrure și păpești și mirenești. La casa popii să nu margă, nice la marba popiilor, nice cu birăul, nice cu săgăbirăul, nice cu birăul satului fără știre pișpecului, al craiului și fără știre vlădicăi. Iară care satu nu va asculta de aceasta carte uni ca ceștia să fie fără de lege. M/ese/ț (luna) i/u/n/ie/ 27, 1688. Scris în Belgrad. Vladica Varlaam (semnătură autografă)."

Într-una din lucrările sale,² Nicolae Iorga amintea că Varlaam, ucenic al mitropolitului muntean cu același nume, a fost numit mitropolit al Ardealului în decembrie 1685 și reconfirmat de principele Apaffy la 19 aprilie 1686 (+1692). Acesta a colaborat îndeaproape cu episcopul Ștefan Horty fără, însă, a confunda ortodoxismul cu calvinismul impus; cu învoiala lui au ieșit de sub tipar cărți de slujbă în limba română: *Ceasloveț* și *Rânduiala diaconșvelor*, în 1687, și *Poveste la 40 mucenici* și *Molitvenic*, în 1689.³

Pentru o cercetare mai extinsă pot fi consultate și lucrările:

² Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, vol. I-II, București, Editura Ministerului de Culte, 1930.

³ *Bibliografia românească veche*, vol. I, București, 1908, p. 279-280, 291, 296.

- Augustin Bunea, *Ierarhia românilor din Ardeal și Ungaria*, Blaj, s.n., 1904.
- Timotei Cipariu, *Acte și fragmente latine românești pentru istoria beserecei române, mai ales unite*, Blaj, s.n., MDCCCLV (1855).
- Johann Hintz, *Geschichte des Bisthums der griechisch-nicht-unirten Glaubensgenossen in Siebenburgen*, Sibiu, s.n., 1850.
- Nicolae Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, s.n., 1902.
- August Treboniu Laurian, *Documente istorice despre starea politică și religioasă a românilor din Transilvania*, în *Magazin istoric pentru Dacia*, III, 1846.
- Alexandru Geanoglu Lesviodox, *Istorie bisericească pre scurt, cuprinzătoare de cele mai vrednice de știut întâmplări a sfintei biserici răsăritene, precum propoveduirea credinții, goanele, eresurile, soboarele, ș.c.l.*, București, s.n., 1845.
- Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, s.n., 1918.
- Petru Maior, *Istoria bisericii românilor*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Ioan Chindriș, București, Editura Viitorul Românesc, 1995.
- Samuil Micu, *Historia daco-romanorum sive valachorum*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 11-30, 1862.
- Nicolae Popea, *Vechea Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei*, Sibiu, s.n., 1870.